

STRATEJİK GÖSTERGELER
ve
DEĞERLENDİRMELER

•

*Enerji, Savunma ve Ortadoğu Konularında
Sorunlar ve Gelişmeler*

Carihçi
KitabeviĐ

Tarihçi Kitabevi Yayınları • 51

Tarihçi Kitabevi Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Necip Azakoğlu

Kapak ve sayfa tasarımı: Ayşe Görkem Kozanoğlu
Birinci baskı: Ocak 2014, İstanbul

Boyutlar: 13,5 x 21 cm
Sayfa sayısı: 232

ISBN: 978-605-4534-45-6

Baskı ve cilt: Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1S
Baha İş Merkezi A Blok Kat:2
34310 Haramidere-İstanbul
Sertifika no: 12026

© Yayın hakları Tarihçi Kitabevi'ne aittir.

Bu eserin bütün hakları saklıdır.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen
alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez,
çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Tarihçi Kitabevi
www.tarhckitabevi.com

Moda Caddesi No: 104 / A Moda / Kadıköy-İSTANBUL
Tel: 0216 418 68 86
GSM: 0530 370 74 11
E-posta: info@tarhckitabevi.com

ÖNSÖZ

Dünya asırlardır dönüyor. Dönmek durumunda. Dönmezse, dünyanın üzerinde hiçbir şey kalmaz, yok olur. Çünkü yerçekimi olmayacaktır. Ama dünya insanoğlu için göreceli bile olsa olayların gidişatı açısından bazen daha hızlı, bazen de yavaş dönebilir. Yani koşullara göre bu hız bize öyle gelebilir. Hiç şüphesiz ve özellikle 21. yüzyılın bu ilk yıllarında zaman dünyanın çoğu yerindeki insanlar için çok hızlı geçiyor. Hatta acımasızcasına hızlı ve zalimce geçiyor. Olaylar özellikle bizim coğrafyamızda birbirini kovalıyor. İnsanlar ölüyor, yerinden yurdundan oluyor. Soğuk Savaş döneminde statik tehditlerle yüz yüze olan Türkiye ve Türk insanı, her gün çevresindeki yeni gelişmelerle karşılaşılıyor. Bu gelişmelere kayıtsız kalmak da olanaksız. Çünkü bunların çoğu hayatımızı doğrudan etkileyebilecek nitelikte. Evimizde kullandığımız doğalgaz, taşıt araçlarımızda yaktığımız benzin hangi şartlarla gelir, komşularımızdaki karışıklığın olası sonuçları cebimizi veya çocuklarımızın yaşantısını nasıl etkiler, Ortadoğu'ya dış müdahaleler nereye kadar uzanır, Avrupa Birliği ne getirir, ne götürür, gelecek için enerji kaynaklarımız yeterli olacak mı, dünya ülkeleriyle kıyaslandığında ne noktadayız? Çoğu zaman bu sorulara yanıt arar, siyasi konuları irdelerken bu konuların ayrıntılarını bilmek isteriz. Büyük Orta Doğu Projesi ile başlamış olan Arap Baharı rüzgârı sınırlarımıza erişmiş durumda. Bu rüzgârın sebebi, olası sonuçları ve bizim açımızdan önemi nedir? Suriye, Irak ve İran'daki gelişmeler bizim açımızdan dünyanın dönüş hızını arttırabilir mi, Ortadoğu'da daha farklı girdaplar yaratabilir mi? Bütün bunlara yanıt aranırken, öte yandan, değişen dünya koşullarında ülkemiz nerede, ne noktada,

nelerle uğraşiyor, nelerle uğraşmalı, olanakları nedir ve milletçe beklediğimiz ekonomik sıçramayı yapabilir miyiz, sözde müttefiklerimiz buna izin verirler mi veya nereye kadar izin verirler, bunlara nereye kadar direnebiliriz, çevremizdeki olası tehditlere karşı dış politikamızın tepki gücü nedir gibi sorular ciddiyetlerini korumaktadırlar.

İşte aslında bütün bu hususların çoğunu bu eserde elverdiğince tarihsel bir kronoloji çerçevesinde değerlendirmeye, yanıtlamaya çalışmak isterdik. Ancak bütün bunlara yanıt ararken varacağımız sonuçlar binlerce sayfalık bir kitap olarak ortaya çıkacağı için bundan vazgeçtik. Bu çalışmada bizi ancak en çok ilgilendiren güncel sorunlarımızın sebep-netice ilişkilerini yanıtlamayı yeğledik. Bizi doğrudan ilgilendiren ve çoğu zaman eksik bilgiye sahip olduğumuz savunma, enerji ve Ortadoğu konularını ele aldık. Bu şekilde bir anlamda dış politika, ekonomi, dış bağımlılığın parametreleri ele alınmış ve genel anlamda ipuçları da verilmiş oldu kanısındayız. Bazı konularda ülkemizin potansiyelini rakamlarla ortaya koyarken, bazı konularda da öneriler ve değerlendirmeler yaptık. Güvenlik, Ortadoğu ve dolayısıyla dış politika ve enerji konularında özgün fikir ve araştırmalarımızı ve erişebildiğimiz verileri sunmaya gayret gösterdik. Çalışmamızda bir ölçüde bir rehber ve bir referans belgesi anlamında davranmayı amaçlayarak, geçmişten bu yana ilgili konularda oluşan gelişmeleri kronolojik veya maddi-rakamsal bilgilerle değerlendirmeye çalıştık.

Bir rehber veya el kitabı olarak da nitelendirilebilecek bu yapıttaki konuların bir kısmı eski çalışma, rapor, makale ve kitaplarımızın bir derlemesidir. Bunun ötesinde, yer verilmesine inandığımız teknik konuları içeren bölümlerde ülkemizdeki önemli araştırmacı ve akademisyenlerin çalışmalarından yararlanılmış ve bunlardan yapılan alıntılar esasen hacimli olan kitabımızdaki sayfa sayısını

dipnotlar ile arttırmamak için kitabın sonunda kaynakça bölümünde gösterilmiştir.

Çağı nasıl yakalarız, muasır medeniyet seviyesine nasıl ulaşırız sorularını da yanıtlamaya çalıştığımız bu eserde, dünyanın içinde bulunduğu hıza süreç içinde bazen erişemedik. Olaylar bazen tahmin ettiğimiz gibi, bazen de tahminimizin ötesinde süratli bir şekilde gelişiverdi. Bu hızlı süreç hâlâ devam ediyor. İçinde bulunulan güncel iç ve dış görüntünün sorun ve sonuçlarını açıklamaya ve bunları somut verilerle desteklemeye çalışırken buna ek olarak önerilerimizde ve tespitlerimizde geçmişte oluşturduğumuz arşivden de yararlandık. 2004-2009 yıllarında TUSAM Ulusal Güvenlik Stratejileri Araştırma Merkezi'nde çalışırken edindiğimiz bilgiler ve kişisel arşivimiz ile o süreçte Cumhuriyet gazetesi "Strateji" ekinde yayınladığımız makaleler bize yardımcı oldu. Geçmişe dönük arşiv ve yayınlarımızdaki tespitlerimizin bugünkü olguları yanıtlamadaki yararını inkar edemeyiz. Ancak çok hızlı gelişen dünya politikası ve Türkiye'yi ilgilendirebilecek beklentilerin dinamiği, bazen yetişilemez ölçüde geliyor. Bu kitap çıkarken veya çıktıktan kısa bir süre sonra oluşabilecek gelişmeler nedeniyle zamanın gerisinde kaldığımız durumlar olmuş veya olacak ise, kusurlarımız şimdiden affola. Çünkü hızla dönen dünyamıza ayak uydurmak hele bu coğrafyada hiç de kolay değil.

Bu çalışma konusunda beni destekleyen başta Dr. Murat Katoğlu olmak üzere bütün dostlara ve Tarihçi Kitabevi'ne teşekkürlerimi bu vesile ile sunmak isterim.

Çalışmamızın Türk okuyucusuna yararlı olmasını dileriz. Saygılarımızla,

Ali Külebi
Ankara, Kasım 2013

*“Biz hep açık konuştuk
Gökyüzünden de maviydi sözlerimiz”*

Cahit KÜLEBİ

İÇİNDEKİLER

A- ENERJİ

1. Giriş / 13
2. Türkiye’de Enerji Arzı ve Talebi / 16
3. Türkiye’nin Enerji Politikaları / 19
4. Türkiye’nin Enerji Kaynakları / 27
  - a) Yenilenemeyen Enerji Kaynakları / 27
  - b) Yenilenebilir Enerji Kaynakları / 43
    - i) Jeotermal Enerji ve Türkiye’nin Potansiyeli / 44
    - ii) Güneş Enerjisi / 45
    - iii) Rüzgâr Enerjisi / 58
    - iv) Canlı Kütle (Biyokütle) Enerjisi / 61
    - v) Hidrojen Enerjisi / 64
    - vi) Hidrolik Kaynaklar / 65
  - c) Yeni ve Diğer Enerji Kaynakları / 67
    - i) Nükleer Enerji / 67
    - ii) Elektrik Enerjisi / 79
5. Enerjide Son Durumumuz / 88
6. Türkiye’nin Genel Enerji Değerlendirmesi ve İzlenmesi Gereken Politikalar / 89

B- ORTADOĞU’DAKİ SON GELİŞMELER VE TÜRKİYE

1. Giriş / 97
2. Ülkelerin Siyasal Açından Görüntü ve Sorunları / 101
  - a) İran / 101
  - b) Mısır / 120
  - c) Suriye / 127

C- SAVUNMA VE SAVUNMA SANAYİ

1. Giriş / 147
  2. Türkiye'nin Savunma Politikası / 149
  3. Türk Dış Politikası ve Güç Kullanım Seçeneği Desteği / 151
  4. Türkiye'nin Savunma Gücü / 154
  5. Ulusal Güvenliğimiz Sınır Ötesinden Başlar / 155
  6. Millî Platformlar-Millî Yazılımlar / 158
  7. Balistik Füzelerin Artan Önemi ve Çalışmaların Vardığı Nokta / 159
  8. Savunma Sanayimiz ve Gücü / 160
  9. Türkiye'nin Hali Hazır Savunma Gücü ve Kuvvet Yapısı / 160
  10. Stratejik Olanaklar / 162
  11. Silahlı Kuvvetlerimiz ve Genel Bilgiler / 163
  12. Amaçlar Çerçevesinde Ulusal Savunma Sanayi, Harcamaları, Projeleri ve Geleceği / 173
  13. Türkiye ve Dünyada Savunma Harcamaları / 176
  14. Savunma Sanayimizin Geliştirilmesindeki İlkeler / 179
  15. Gelecekte Edinilebilecek Çağdaş Teknolojik Sistemler / 184
  16. Nükleer Teknoloji ve Nükleer Silahlanma / 189
  17. Komşu ve Denizaşırı Komşu Ülkelerin Askerî Güç ve Doktrinleri / 195
  18. Türkiye'nin İçinde Bulunduğu NATO'nun Dünü, Bugünü, Yarını ve Türkiye ile İlişkileri / 211
  19. Avrupa Birliği ve Avrupa'nın Güvenlik Sorunları / 219
- Son Söz / 225**
- Kaynaklar / 227**

İzmit, Kütahya, Lüleburgaz, Sivas-Şarkışla, İskenderun, Ordu-Perşembe, Rize-Pazar, Erzurum, Van-Pirreşit ve Mardin'de NATO'ya bağlı Birleştirilmiş Hava Harekât Merkezleri bulunmaktadır.

19. Avrupa Birliği ve Avrupa'nın Güvenlik Sorunları

Küresel Güç Olma Sevdalısı AB Ne Durumda?

ABD'nin ekonomik ve siyasi çıkarları uğruna güç kullanma konseptine karşılık, ABD'ye 1960'larda adeta meydan okurcasına ortaya çıkma heveslisi AB bugün ne durumda diye sorulduğunda, alacağımız yanıt son derece olumsuzdur.

Özellikle ABD'nin iktisadi, endüstriyel, siyasal ve askeri gücüne karşı 1950'lerden bu yana alternatif bir güç olma hevesindeki Avrupa ülkelerinin kurduğu AB'nin bütün bu söz konusu alanlardaki başarısı, giderek tartışmalı bir çizgiye girmektedir. Aralarında tarihsel çekişmenin ve rekabetin hâlâ süregeldiğini rahatlıkla söyleyebileceğimiz bazı büyük Avrupa ülkelerinin egoistçe tutumları bu amaçların gerçekleşmesini engellemiş ve hâlâ da engellemektedir.

Siyasal alandaki örgütlenmelerle belli bir güç olma düzeyine gelebilen AB'nin askeri ve endüstriyel alanda bunu başarabildiğini söylemek güçtür. Yıllardır üzerinde çalışılan ve hâlâ belli adımlar dışında bir noktaya gelememiş olan Avrupa Ordusu ve EADS (Avrupa Havacılık ve Uzay Ajansı) dışında müşterek bir askeri güç ve silah sanayii de hâlâ kurulamamıştır.

Hele Yunanistan, İrlanda, İspanya ve İtalya'nın avrünün geleceğini bile tartışmalara açan iktisadi krizleri ve buna AB'nin çare bulamayacak bir görüntü vermesi, AB'nin geleceğinin gri olacağını göstermektedir.

Askeri alanda AB'nin ciddi sorunlarla yıllardır boğuşuyor olması, burada ciddiyetle üzerinde durmamızı gerektiren önemdedir. Teröre yönelik kriz yönetimi konusunda başarılı sayılabilecek kural ve prosedürler geliştirmiş olan AB'nin hâlâ somut bir askerî doktrini yoktur. Yani konu askerî doktrin olunca, belki de "AB'nin Olmayan Askerî Doktrini" başlığı ile yazıya başlamak daha yararlı olabilir.

Ortaya askerî doktrin olarak sürülebilecek strateji, özellikle 1990'ların sonundan 2003'e kadar geçen dönemde benimsenmeye çalışılan, çoğu NATO ve belli başlı Avrupa ülkelerine ait ve çoğu birbiriyle çelişkili askerî dinamiklerdir. Bu konuda uzmanlarca ifade edilen önemli yaklaşım ve sonuç, bir yandan hiçbir zaman AB'nin kendine has, özgün bir askerî doktrine sahip olamayacağı gerçeği ise de öte yandan NATO'nun da gelecek süreç içinde belli ölçülerde Avrupalılaşabileceği iddiasıdır.

Aslında AB'nin hiçbir zaman askerî açıdan ciddi ve sorunlara müdahale edebilme arzu ve yeteneğine sahip olamayacağının belirtileri, AB'nin Sırp'ların Srebrenica Katliamı'nda gösterdikleri tutumla ilk işaretlerini vermiştir.

ABD'nin Irak işgali konusundaki fütursuz tutumu, bazı Transatlantik uzmanlarınca AB'nin de bir askerî gücü olması gereğini dile getirdi. Aslında bu görüş, süreç içinde bir çok Avrupalı devlet adamı tarafında da sık sık dile getirilmişti. Bu görüşün altındaki ironik düşünce, ABD'nin yalnız güçten anladığı ve güce saygı gösterdiğiydi. Bu gerçeği 1990'ların başında kavrayan AB'li politikacılar, güçlü bir Avrupa Ordusu kurma yolunda çalışmalarına başlamışlardı.

Bu bağlamda 1992'de Almanya, Fransa, Belçika, İspanya ve Lüksemburg tarafından EUROCORPS oluşturuldu. Bu kuvvet, Bosna, Makedonya, Kongo'da Barış Gücü olarak görev aldı. 2004 Ağustosunda da Afganistan'da ISAF

komutasını üstlendi. 2009'da Polonya da bu kuvvete katıldı. Yine AB üyesi Avusturya, Yunanistan, İtalya ve Romanya ile AB üyesi olmayan Türkiye ve ABD de kuvvet veya destek unsurları konusunda vaatte bulundular.

Avrupa'nın Askeri Gücü

Halen EUROCORPS'un emrinde yaklaşık 5000 kişilik bir Fransız-Alman Tugayı mevcuttur. Harekâta hazır ve sabit üste konuşlandırılmış (Mülheim) bu tugay dışında, Belçika ve İspanya'nın ikişer zırhlı ve mekanize tugayları ile Polonya'nın bir mekanize tugayı kendi ülkelerinde barış zamanında millî komuta altında konuşlandırılmışlardır.

AB Konseyi'nin 2004'de 131 bin kişilik bir ordu kurulması kararına karşın, bu orduya kuvvet vaat eden 22 AB üyesinin hepsi bile taahhütlerini yerine getirirse, Avrupa Ordusu'nun azami 60 bine ulaşacağı düşünülmektedir. Bu güç için planlanan en dikkat çekici husus, gücün ABD'nin operasyonel desteği olmadan bağımsız hareket edebilme olanağına sahip olma hedefidir. Buna göre Avrupa Ordusu, gerektiğinde 60 gün içinde harekete geçip, savaş alanında bir yıl süre için operasyon yapabilme gücüne sahip olacaktır.

Avrupa Ordusu'nun Çelişkileri

Avrupa açısından kendi güvenliğini ve çıkarlarını korumak açısından önem taşıyan bu girişimin ABD tarafından süreç içinde eleştirildiği de değinilmesi gereken bir husustur. Bu eleştirilerin içinde, AB'nin temelde kendi mevcut çelişkilerinin hemen bir çok konuda ortaya çıktığı sorunlar gerçekçi bir değerlendirmeye de mevcuttur.

ABD'li uzmanların dile getirdiği gibi, NATO'ya paralel böyle bir ordunun teşkili, birbirinin bezeri ama aynı zamanda birbiriyle rekabet içinde olan komuta ve planlama unsurlarını beraberinde yaratacaktır.

Küçülen Avrupa'nın Küçülen Askeri Gücü

Dünyamızda hâlâ süregelen silahlanma yarışına bakıldığında, silahlanmada yavaşlayan tek tarafın dünya gücü olmayı hedefleyen Avrupa olduğu görülecektir. Ekonomik krize karşın silah alımlarının yüzde dört arttığı dünyamızda ABD'nin bitmek bilmeyen silahlanma stratejisi ve buna ayırdığı 600 milyar dolarlık, Çin'in yaklaşık 85 milyar dolarlık ve Rusya'nın 60 milyar dolarlık savunma bütçeleri dikkat çekici hususlardır.

Buna karşılık hemen bütün önemli Avrupa ülkeleri, savunma bütçelerini kısıtlama yolundadırlar. İngiltere'nin 2009 yılında savunma harcamalarında %25 azaltmaya gidip bunu 45 milyar dolara indireceği, yine İtalya'nın savunma bütçesinde %7, İspanya'nın %4 azaltma yapacağı, Almanya'nın yıllardır sürekli bir şekilde savunma bütçesini azaltmış olması önemli hususlardır.

Bu durumda Avrupa'nın dünyada hiç bir zaman bir yumuşak güç olmaktan öteye geçemeyeceği ve ciddi durumlarda kendini savunamayacağı açıktır.

Soğuk Savaş döneminde 22'ye yakın Sovyet Tümeni'ni üzerine çekerek risk alan, bu kuvvetin Orta Avrupa'ya yönelik bir tehdit oluşmasını engelleyen Türkiye'nin o dönemde Avrupa'nın güvenlik zafiyetini giderdiği bilinmektedir. AB tarafından, kültürel fark bahanesiyle AB dışında tutulmamıza, bugünün bir de yarını vardır diyerek bir gönderme yapmak gerekir. Çünkü çifte standartlı ve iki yüzlü AB, bugün marjinal çıkarları ve Yunanistan ile Ermenistan'ın düşmanca politikaları çizgisinde Türkiye'ye karşı kabul edilemez bir oyun sürdürmektedir. Ama savunma zafiyeti içinde olan bir AB, Türkiye ve ABD'yi dışlayarak hiçbir zaman kendi güvenliğini sağlayamayacaktır.

Ekonomik, sosyal ve askeri açıdan inişe geçen AB ülkeleri, çok değil, çok yakın bir gelecekte, her şeye, bütün düşmanlıklara, takılan çelmelere rağmen, çıkışta olan Türkiye'ye muhtaç olacaklardır. Bu hususun ikiyüzlülük ve güvenilmezlikleri tekrar su yüzüne çıkan Almanya ve Fransa'ya hatırlatılması da önemlidir.

SON SÖZ

Yukarıdaki bilgiler ve tespitler ışığında Türkiye'nin dünyadaki yeri, sorumlulukları ve yaşamsal önceliklerinin çok yönlü olduğu açıkça ortadadır. Bu çok yönlülük bulunduğumuz coğrafyanın ve mirasçısı olduğumuz tarihsel gereklerin sonucudur. Komşularımızın ve sözde müttefiklerimizin bölge üzerindeki emelleri ortadadır ve bu gerçekler bizim jeopolitik gerçeklerimizi daha serinkanlılık ve ama kararlılıkla ele almamızı gerektirirken aynı zamanda. güçlü, modern ve her çeşit çağdaş silah teknolojisiyle donanmış bir orduya sahip olmamız gereğini de ortaya koyar. Unutmayalım bugünkü dünyada güçsüz ülkelere yer yoktur.